КЫРГЫЗ ТИЛИ ЖАНА ОКУУ

Окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн жалпы билим берүүчү уюмдарынын

1-2-класстары үчүн

Рысбаев Сулайман Казыбаевич
педагогика илимдеринин доктору, профессор

Бишкек – 2025

Коммерциялык максатта колдонууга болбойт /
Не использовать в коммерческих целях.

Башталгыч класстарда Кыргыз тили, окуу предметтерин окутуу төмөндөгү максатты алдына коет:

1-6-класстарда окуучулардын эне тилинде сөз байлыгын жана байланыштуу кебин өстүрүү, тил системасынын негизги элементтерин өздөштүрүү аркылуу сабатын ачуу жана кептин түрлөрү менен стилдерине ылайык текстти сабаттуу окуп/угуп кабыл алуу менен окуучулардын кеп ишмердигинин бардык түрлөрүндөгү көндүмдөрүн, окурмандык ишмердигин өнүктүрүү жана функционалдык сабаттуулугун бекемдөө.

Бул максат аркылуу төмөндөгү милдеттер чечилет.

Билим берүүчүлүк:

1

кептик, тилдик жана текст боюнча жөнөкөй түшүнүктөрдү жана окуу, жазуу, угуу жана сүйлөөнүн негизги эрежелерин өздөштүрүүнү камсыз кылуу;

2

тилдин, тексттин жана адабий чыгармалардын маани-маңызын, табиятын, жанрларын, образдарын алгач түшүнүү, окуп-үйрөнүү, талдоо көндүмдөрүн калыптандыруу;

3

кептин ар кандай түрлөрүнүн, стилдеринин өзгөчөлүктөрүн жана баарлашуу жагдайын эске алуу менен карым-катыштын (диалог, монолог) максаттарын, милдеттерин, каражаттарын жана шарттарын практикада колдоно билүү жөндөмүн өнүктүрүү. Бул иш-аракеттер окуу процессинде сабактын билим берүүчүлүк максаты аркылуу жүзөгө ашат.

Өнүктүрүүчүлүк:

1. кеп, тил жана түрдүү тексттер аркылуу окуучунун алган билимдерин карым-катыштын түрдүү окуу жана окуудан сырткаркы кырдаалдарында колдоно билүү, ар кыл типтеги жана жанрдагы маалыматтар/тексттер менен иштөөгө жетиштирүү

2. кыргызча таза, так, туура, адептүү сүйлөө, жазуу көндүмдөрүнө, сүйлөө, жазуу этикетине, кеп маданиятына көнүгүү, адабий тексттерден көркөм-эстетикалык жана адеп-ахлактык сабактарды, үлгүлөрдү алуу жана үйрөнүү;

3. тексттерди үн чыгарып жана ичинен туура, тез, аң-сезимдүү, шар, көркөм окуу көндүмдөрүнө, көркөм, илимий-популярдуу, туташ жана туташ эмес тексттерди окуп түшүнүү жана өзгөртүүнүн, жаңы текст түзүүнүн жөнөкөй ыкмаларына ээ кылуу;

4. окуу тексттерин, адабий үлгүлөрдү өз алдынча тандоо, кошумча маалыматтарды алуу жана аларды түшүнүү үчүн маалымдама адабияттарды колдонуу билгичтигин калыптандыруу. Бул иш-аракеттер окуу процессинде сабактын өнүктүрүүчүлүк максатынын негизинде жүзөгө ашырылат.

Тарбия берүүчүлүк:

1

окуучуларды кептин ар кыл түрүнө, стилдерине жана жанрына ылайык тексттерди окуп-үйрөнүү маданиятына жана окуганы/укканы боюнча оозеки, жазуу түрүндө өзүнүн пикирин билдирүү көндүмүнө үйрөтүү;

.

2

текстти окуу аркылуу анын адабий-эстетикалык, руханий-адептик баалуулуктарын үйрөнүү, образдарын талдап үйрөнүү менен алардан үлгү сапаттарды алуу, анын натыйжасында окуучулардын адеп-ахлактык тажрыйбасынын баюусуна; жакшы жана жаман тууралуу, улуттук жана дүйнөлүк баалуулуктарды, нарктуу түшүнүктөрдү билүү, аларды урматтоо, сыйлоо түшүнүгүнүн калыптануусуна шарт түзүү, анын эң жөнөкөй үлгүлөрүн турмушунда колдонууга көнүктүрүү. Бул баалуулуктар окуу процессинде сабактын тарбиялык максаты аркылуу жүзөгө ашат жана анын материалы боло алат.

Окуучуларда төмөндөгү предметтик компетентүүлүктөр калыптанат:

Кыргыз тили сабактарында
КЕПТИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮК:

1. эне тилинде таза, так, туура сүйлөөгө жатыгуу;

2. эне тилинде пикирин оозеки түрүндө билдире алуу, маалыматтарды айтып жана жазып, оюн текст түрүнө сабаттуу, байланыштуу жаза алуу;

3. сүрөт жана таяныч сөздөр менен текст түзүп, аларды презентациялай алууга жетишүү;

4. берилген тааныш темаларга карата оозеки жана жазуу түрүндө чакан текст түзүп класста түшүндүрүү;

5. эне тилинде кеп этикетине ээ болуу, сылык таанышып, сылык учурашып, бир нерсени сылык сурап алуу, кечирим суроо, уруксат суроо, натыйжада адептүү, орундуу баарлашууга үйрөнүү.

ТИЛДИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮК:

1

эне тилинде сабатын ачуу, сөз байлыгын арттыруу, кыргыз алфавитин билүү, анын тыбыштык курамы тууралуу маалыматтуу болуу, фонематикалык кабыл алуусун бекемдөө;

2

орфографиялык-пунктуациялык сабаттуулукка жетишүү, кеп ишмердигинин бардык түрлөрүндө жазуу жана оозеки түрдө көндүмдөргө ээ болуу;

3

текст тууралуу, кептин түрлөрү менен стилдери тууралуу маалыматтуу болуу, эне тилинде таза, так, туура сүйлөп, жаза билүүгө жатыгуу;

4

эне тилинин тилдик системасы жөнүндө түшүнүк алуу, сүйлөм мүчөлөрү (5-класс) жана негизги сөз түркүмдөрү (6-класс) менен таанышуу жана сөз маанилерин, курамын, түрлөрүн билүү, пунктуация менен орфографиянын элементтерин кебинде колдонууга машыгуу.

ЭТНОМАДАНИЙ КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮК:

окуучулардын өз эне тилинин улуттук лексикалык каражаттарын өздөштүрүү, сөз маанисин билүү, түшүнүү, аны сүйлөө процессинде туура, так, орундуу колдоно алуу, эне тилинде өз элинин маданиятын, үрп-адатын, нарк-насилин, улуттук буюмдарын, кийимдерин ж.б. так, туура атай билүүнү камтыйт.

Окуу сабактарында:

Окурмандык компетенттүүлүк

– бул үн чыгарып жана ичинен туура жана шар окуу, көркөм, сезимдүү, түшүрдүрүп окуунун, илимий-популярдуу жана окуу тексттерин талдоонун жана өзгөртүүнүн элементардык ыкмаларын өздөштүрүү, окуганынын/укканынын мазмунун түшүнүү үчүн түрдүү булактарды колдонуу, кошумча маалыматтарды алуу жана эстетикалык табитине жана керектөөсүнө жараша адабиятты, анын жанрын (ыр, аңгеме, жомок) тандоого, окуу маданиятына жатыгуу.

Окуу сабактарында:

Эмоционалдык-баалуулук компетенттүүлүк:

– бул башталгыч мектептин бүтүрүүчүсүнүн кеп ишмердигинин бардык түрлөрүн аң-сезимдүү өздөштүрүү, окуган/уккан кепке, чыгармага баа берүү, ички эмоциясын өстүрүү (кайгыруу, кубануу, юморго мамиле), тексттеги эмоционалдык маанайды түшүнүү, карым-катыштын ар кандай кырдаалында кептик, кептик эмес (мимика, кыймылдар) жана интонациялык каражаттарын колдонуу менен кеп маданиятын сактоо.

Окуу сабактарында:

Чыгармачылык компетенттүүлүк:

– бул комптенттүүлүктө эң жөнөкөй адабий-көркөм жана публицистикалык тексттер менен иштей алуу, адабий текстер, жанрлар тууралуу билүү, аңгеме, ыр, жомок жанрларын айырмалай билүү жана алар менен иштей алуу. Булар аркылуу баштапкы адабий билимге ээ болуу. Окуучунун адабий чыгарма, анын мазмуну, идеясы, каармандары, алардын тарбиялык таасири тууралуу чыгармачыл ой жүгүртүүсүн өстүрүү, өз алынча эң жөнөкөй, алгачкы адабий туундуларды жаратуусуна (ыр, жомок) багыттоо.

1-класста кандай окуу китептери пайдаланылат?

«Алиппе» 3 мезгилди камтыйт:

01

«Алиппеге» чейинки мезгил

02

«Алиппе» мезгили

03

«Алиппеден» кийинки мезгил

«АЛИППЕ»

Базистик Окуу планында буга жумасына 4 сааттан убакыт бөлүнгөн. Жыл бою – 128 саатты түзөт.

01

«АЛИППЕГЕ» ЧЕЙИНКИ МЕЗГИЛ

Бул мезгил «Алиппеге даярдоо мезгили» деп аталат.

Бул мезгилде «Алиппеге даярдык» аттуу «Жумушчу дептери» окуу куралы колдонулат.

Ал 1 – чейректин сентябрь айын камтыйт. Жумасына 4 сааттан иш жүрөт.

Алиппеге даярдоочу “Жумушчу дептери” окуу куралына «Наристе» программасынын материалдарынан 29 тематика камтылган.

«АЛИППЕ»

ООЗЕКИ АҢГЕМЕЛЕШҮҮЛӨРДУН ТЕМАТИКАЛАРЫ КАНДАЙ:

01

«АЛИППЕГЕ» ЧЕЙИНКИ МЕЗГИЛ

ҮЛГҮ МИСАЛДАР:

- Учурашуу. Таанышуу. Саламатсыңбы, мектеп!
- Менин мугалимим (классым, мектеп эрежелери, класстагы тазалык)
- Менин үй-бүлөм (ата-энем жана бир туугандарым)
- Биздин үй (менин бөлмөм, бөлмөмдү өзүм жыйнайм, үй эмеректери)
- Китептен эмнени үйрөнөм?)
- Мекеним Кыргызстан (Мекен деген эмне? Менин кичи мекеним) ж.б.

«АЛИППЕ»

"Алиппе мезгили" 2-3-4- чейректерди камтыйт. Жумасына 3 сааттан өтүлөт.

Бул мезгилде окуучунун толук сабаттуулугу ачылат. Алфавитти толук өздөштүрүшөт. Угуу, сүйлөө, окуу, жазуу ишмердиги толук аткарылат. Фонематикалык, артикуляциялык жана каллиграфиялык көндүмдөрү калыптанат.

02

«АЛИППЕ» МЕЗГИЛИ

ҮЛГҮ МИСАЛДАР:

- «А» тыбышы, жазуу жана боёо - 2 саат;
- «Т» тыбышы менен тааныштыруу, бышыктоо, жазуу жана боёо - 2 саат;
- «П» тыбышы, жазуу жана боёо - 2 саат;
- «Н» тыбышы, жазуу жана боёо - 2 саат...ж.б.

«АЛИППЕ»

Бул мезгил «КЫРГЫЗ ТИЛИ ЖАНА КЕП ӨСТҮРҮҮ» деп аталат.

Буга быйылкы окуу жылында 4-чейректе 4 саат (май айы) гана убакыт бөлүнөт. Келерки окуу жылдарда «Алиппеге чейинки» мезгил кыскарат да, бир чейректи толук камтыйт.

Бул мезгилде кыргызча кеп этикетине үйрөтүүчү практикалык көнүгүүлөр аткарылат.

«АЛИППЕ»

03

«АЛИППЕДЕН» КИЙИНКИ МЕЗГИЛ

ҮЛГҮ МИСАЛДАР:

- Улуу-кичүүгө сылык кайрылуу;
- Сылык учурашуу жана сылык таанышуу;
- Сылык кечирим суроо;
- Сылык маектешүү жана сылык коштошуу...ж.б. боюнча жазып, сүйлөп, окуп иштешет.

Окуу үчүн
«Алиппе» китебинин «Окуу жана сөз өстүрүү» деп аталган
2-бөлүгүндөгү тексттер пайдаланылат.
Тексттерди мугалим окуп берет.

«ОКУУ»

ОКУУ САБАКТАРЫНДА:

- ыр окуп берүү жана аңгемелешүү;
- аңгеме окуп берүү жана аңгемелешүү;
- жомок окуп берүү жана аңгемелешүү;
- ыр жаттоо;
- көркөм айтууга жатыгуу ишке ашырылат.

Окуу сабагы 2-3-4-чейректи камтыйт.
Окуу программасы боюнча жумасына: 1 саат.

2-3-4- чейректерде кандай предметтер окулат?

Окуу жылынын 2—чейрегинен тартып, окуучулар 2-класстын программасына толук киришет.

- Кыргыз тили предмети;
- Окуу предмети.

Булар окуу жылынын аягына чейин (окуу материалдары айрым кыскартуулар менен) толук окулат.

1. КЫРГЫЗ ТИЛИ

Жумасына – 2 саатtан, Жалпы - 56 саат окулат.

Окуу көлөму:

2-чейректе - 16 саат,
3-чейректе - 24 саат,
4-чейректе - 16 саат.

2. АДАБИЙ ОКУУ

2-3-4-чейректерде: Окуу программасына жараша жумасына 3 сааттан, жыл бою 99 саат окулат.

Тематикалары:

- Китеп менен таанышуу;
- Берекелүү алтын күз;
- Туулган жердин топурагы – алтын;
- Менин дүйнөм;
- Күлкү – ден соолуктун мүлкү … ж.б.

Көңүл бурганыңыздар үчүн чоң рахмат!

Коммерциялык максатта колдонууга болбойт /
Не использовать в коммерческих целях.